

Explaining the effects of green tourism on rural economic regeneration and social changes in space (Case study: Cherry Festival in Shit Village in Tarom County)

Ali Mohammadi¹, Behrooz Mohammadi Yeganeh,² Jamshid Einali² and Azam Mohammad Zade ³

1. PhD student, Department of Geography, Faculty of Human Sciences, University of Zanjan, Zanjan, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Human Sciences, University of Zanjan, Zanjan, Iran

3. MSc, Department of Geography, Faculty of Human Sciences, Payame Noor University, Rasht, Iran

* Corresponding Author, a5399924528@gmail.com

Received Date:
13/12/2024

Revise Date:
12/01/2025

Accepted Date:
27/01/2025

Published Date:
19/04/2026

Article Info

Abstract

In the past two decades, numerous festivals have been held worldwide to boost tourism and attract potential economic opportunities. Iran, with its rich cultural heritage and long-standing history, is home to many traditional and ritualistic ceremonies. Agricultural tourism plays a significant role in reducing rural poverty, promoting sustainable agricultural and rural development, mitigating cultural and environmental damage, fostering long-term rural economic growth, creating income-generating opportunities for local residents, and promoting a culture of preserving natural resources while making optimal use of cultural and natural attractions. It also paves the way for social participation in preserving cultural heritage, connecting with different cultures and ethnic groups, and fostering mutual interactions between villagers and tourists. With this approach, the present article seeks to examine the drivers of agritourism by focusing on social spatial changes in the village of Sheet, emphasizing the Cherry Festival in Tarom County. This research is applied in nature and employs a descriptive-analytical method. Data collection was conducted through library research and fieldwork (interviews using structured questionnaires with residents of the studied areas). The study is based on interviews with residents of Sheet village (mainly household heads), with a sample size of 88 households out of a total of 240. The investigation took place along the pedestrian paths leading to the festival site in Sheet village. In this article, research tools, particularly MicMac, were used to identify key factors of social spatial changes from the perspective of local and key stakeholders. The positive and pleasant atmosphere in Sheet village suggests that the Cherry Festival has primarily created favorable conditions and positive effects in the village.

Keywords: Event-based tourism, spatial changes, sustainable regeneration, Shit tourism village

Research Paper
Volume 7, Issue 23, Spring 2026
Pages 81-96

Cite this article:

Mohammadi, A., Mohammadi Yeganeh, B., Einali, J., & Mohammad Zade, A. (2026). Explaining the effects of green tourism on rural economic regeneration and social changes in space (Case study: Cherry Festival in Shit Village in Tarom County). *Journal of Economic Geography Research*, 7(23), 81-96.

 <https://doi.org/10.30470/jegr.2025.2047244.1249>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

This article discusses green tourism and its impact on the economic and social regeneration of the village. In the last two decades, numerous festivals have been held around the world with the aim of boosting tourism and attracting potential economic opportunities. Iran, with its potential indigenous culture with a long history, is the origin of many traditional and ritual ceremonies. Agricultural tourism plays an important role in reducing rural poverty, sustainable agricultural and rural development, reducing cultural and environmental damage, long-term economic development of the village, creating income-generating opportunities for indigenous residents, developing a culture of protecting natural resources, and making optimal use of cultural and natural attractions. It provides the basis for social participation of individuals in preserving the cultural heritage of the community, connecting with different cultures and ethnic groups, and the values of other communities, and creating opportunities for interaction and mutual relations between rural people and tourists. With this approach, the present article attempts to intervene in the social changes in the space of Shit village, emphasizing the Cherry Festival in Tarom County.

Methodology

The present study is of an applied nature and uses a descriptive-analytical method.

Results and discussion:

The present study was based on interviews with residents of Shit village (mainly heads of households); and the sample size was 88 households out of a total of 240 households, because face-to-face interviews are one of the most flexible survey strategies for finding meanings and are used to examine the attitudes, beliefs, and real experiences of the studied community. The subject of the interview was the interviewee's daily life world and the factors affected by his lived experience affected by tourism in the Shit region, especially in the field of cherry festival tourism in this region. The research tool will be based on a semi-structured

questionnaire, because this is an important research and investigation tool in collecting information about the characteristics, behaviors, attitudes, and mental images of individuals, to understand complex behavior and social interactions, hidden socio-spatial layers that are not found in official and published statistics and information; from this perspective, questionnaires are at the heart of any survey research (Clifford & Valentine, 2010: 78). The survey was conducted along the walkways leading to the Shit Village Festival. In this paper, the research tools used were MicMac to identify key factors of social change in the space from the perspective of local stakeholders and also to interpret the identified key factors.

Conclusion

The results of the research showed that the distribution pattern of the indicators of social changes in the village of Shit resulting from the effects of agrotourism was diagonal, so it must be acknowledged that this is not in a desirable situation in the village of Shit. So that the most concentration of the indicators was in the state of dichotomous variables with risk and goal performance. It is necessary to explain that in order to get out of the state of instability, the dichotomous indicators must be upgraded and become the status of controlling variables. It is necessary to explain that the concept of social changes in the space is generally a complex concept, in that several factors are involved in the improvement of the living conditions of the individual and the society and it is relative, since the principles and characteristics that are considered as desirable conditions for life in one society may seem extremely undesirable from another perspective or in another part of the world.

Funding

There is no funding support

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest:

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین اثرات گردشگری سبز بر بازآفرینی اقتصادی روستا و تغییرات اجتماعی فضا (مطالعه موردی: جشنواره گیلاس روستای شیت در شهرستان طارم)

علی محمدی^۱، بهروز محمدی یگانه^۲، جمشید عینالی^۳ و اعظم محمدزاده^۴
۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
۳. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
۴. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور، رشت، ایران

تاریخ دریافت:	تاریخ بازنگری:	تاریخ پذیرش:	تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۰۹/۲۲	۱۴۰۳/۱۰/۲۳	۱۴۰۳/۱۰/۰۸	۱۴۰۵/۰۱/۳۰

اطلاعات مقاله چکیده

در دو دهه اخیر در سراسر دنیا جشنواره‌های متعددی با هدف رونق بخشیدن به گردشگری و جذب فرصت‌های بالقوه اقتصادی برگزار شده است. کشور ایران با ظرفیت‌های بالقوه فرهنگ بومی با قدمت طولانی در تاریخ، خاستگاه مراسم سنتی و آیینی بسیاری است. گردشگری کشاورزی در کاهش فقر روستایی، عمران و توسعه پایدار کشاورزی و روستایی، کاهش آسیب‌های فرهنگی و زیست محیطی، توسعه اقتصادی روستا در درازمدت، ایجاد فرصت‌های درآمدزا برای ساکنان بومی، توسعه فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی و استفاده بهینه از جذابیت‌های فرهنگی و طبیعی نقش مهمی دارد و زمینه را برای مشارکت اجتماعی افراد در حفظ میراث فرهنگی جامعه، ارتباط با فرهنگ و اقوام مختلف و ارزش‌های دیگر جوامع، ایجاد فرصت‌هایی برای تعامل و روابط متقابل بین مردم روستا و گردشگران فراهم می‌کند. با این رویکرد نوشتار حاضر می‌کوشد پیشران آگروتوریسم را تغییرات اجتماعی فضا در روستای شیت با تاکید بر جشنواره گیلاس در شهرستان طارم مورد مداخله قرار دهد. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات به طرق کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه از طریق ابزار پرسشنامه ساخت یافته با ساکنین مناطق مورد مطالعه) صورت گرفته است. مطالعه حاضر مبتنی بر مصاحبه با ساکنین روستای شیت (عمدتا سرپرستان خانوار)؛ و حجم نمونه ۸۸ نفر خانوار از مجموع ۲۴۰ خانوار بوده و بررسی در طول پیاده راه‌های منتهی به محل جشنواره روستای شیت انجام شد. در این نوشتار ابزارهای تحقیق بر MicMac در جهت شناسایی عوامل کلیدی تغییرات اجتماعی فضا از منظر ذی نفعان محلی و کلیدی شناسایی شده بوده. حس مثبت و خوشایند بودن فضا در روستای شیت می‌تواند بیانگر این موضوع باشد که جشنواره گیلاس در روستای شیت پیش از همه وضعیت خوشایند و آثار مثبت را در روستا خلق کرده است.

دوره ۷، شماره ۳، بهار ۱۴۰۵
مقاله پژوهشی
صص ۸۱-۹۶

کلیدواژه‌ها: گردشگری رویدادمبنا، تغییرات فضا، بازآفرینی پایدار، روستای گردشگری شیت

a5399924528@gmail.com

*نویسنده مسئول:

ارجاع به این مقاله: محمدی، علی؛ محمدی یگانه، بهروز؛ عینالی، جمشید و محمدزاده، اعظم. (۱۴۰۵). تبیین اثرات گردشگری سبز بر بازآفرینی اقتصادی روستا و تغییرات اجتماعی فضا (مطالعه موردی: جشنواره گیلاس روستای شیت در شهرستان طارم)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۷(۳)، ۸۱-۹۶.

 <https://doi.org/10.30470/jegr.2025.2047244.1249>

بیان مسئله

فعالیت گردشگری آنچنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی کشورها اهمیت دارد که پژوهشگران آن را صادرات نامرئی نامیده اند (رضوانی، ۱۳۷۴). نوعی از گردشگری که امروزه سریعاً در حال رشد است با عنوان "گردشگری مبتنی بر رویکرد" شناخته می‌شود. رویدادها و جشنواره‌ها مزایای متعددی را نه تنها برای کسب و کار فردی بلکه برای یک جامعه و گردشگری منطقه فراهم می‌کند (گتز، ۱۹۹۱). گردشگری کشاورزی و باغ‌گردی چهره جدیدی از گردشگری است که در کشورهایی مانند انگلستان، نیوزلند، چین، کنیا و برخی دیگر از کشورهای میوه‌کار جهان محبوبیت پیدا کرده است، زیرا نه تنها به عنوان یک محرک اقتصادی، بلکه دارای پتانسیل است. ابزاری موثر برای امنیت غذایی، فقرزدایی و اشتغال در مقیاس بزرگ و منبع درآمد مکمل کشاورزی برای افراد ماهر و غیر ماهر (Awasthi et al, 2013). در سال‌های اخیر، یکی از فعالیت‌های مهم گردشگری روستایی، میوه‌چینی در فصولی است برداشت ازگیل ژاپنی لوکوت در بهار، جشنواره برداشت هندوانه و انگور در تابستان و جشنواره مرکبات می‌باشد. درآمد گردشگری حاصل از فعالیت‌های میوه‌چینی به تدریج به بخش مهمی از درآمد کشاورزان محلی تبدیل شده است (Liu et al, 2016). در گذشته، مردم با برگزاری جشنواره‌ها و انجام رویدادها و فعالیت‌های مرتبط، فصل‌هایی را که گیاهان شکوفه می‌دهند و میوه می‌دهند جشن می‌گرفتند. این اشکال فعالیت‌های تفریحی و گردشگری همیشه بسیار محبوب بوده‌اند. به عنوان مثال می‌توان به جشنواره‌های شکوفه‌های گیلاس که در ژاپن و ایالات متحده برگزار می‌شود، جشنواره گل لاله در هلند، و جشنواره گل نرگس در اتریش اشاره کرد. امروزه مشاهده تغییر رنگ برگ و رشد گیاهان زینتی و چیدن میوه به فعالیت‌های گردشگری جذابی تبدیل شده است. جنبه‌های این صنعت گردشگری کشاورزی تریلیون‌ها دلار ارزش گذاری شده است. در حالی که بازدیدکنندگان روزانه شکوفه‌های گیلاس را در پارک یوئنو^۱ در توکیو، ژاپن مشاهده می‌کنند، به صدها هزار نفر می‌رسد. به همین ترتیب، جشنواره ملی گیلاس هر ساله از نوامبر تا دسامبر در شهر یانگ در نیو ساوت ولز استرالیا برگزار می‌شود. در چین، تماشای شکوفه‌های هلو سنتی است که بیش از هزار سال به طول انجامیده است. هر سال، جشنواره شکوفه‌های هلو که در منطقه لانگ کوانی^۲، چنگدو برگزار می‌شود، بیش از چهار میلیون بازدیدکننده را به خود جذب می‌کند. در این راستا کارآفرینان روستایی-کشاورزی در حال تنوع بخشیدن به محصولات خود به توسعه بنگاه‌ها با هدف ارتقای ارزش و درآمد برای بازارهای تخصصی یا خاص و ارائه خدمات یا تجربیاتی برای عموم بازدیدکنندگان خود می‌افزایند. در این راستا جشنواره‌های کشاورزی و رویدادهای تبعی نیز با ارائه فعالیت‌ها و تجربیات مختلف برای بازدیدکنندگان در حوزه منابع کشاورزی، طبیعی و میراثی در حوزه فضای باز فرصت‌های تفریحی، گردشگری و آموزشی ارتقا یافته است (Burr, 2011).

گردشگری به عنوان الحاق نیازهای بشری باید از نظر پایداری، تناسب، زیباسازی و آسایش مناسب باشد (Kaswanto, 2015). این پیشران^۳ علاوه بر ایجاد فرصت‌های شغلی می‌تواند ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی را در مناطق ارتقا دهد و درآمد اضافی برای کشاورزان به ارمغان بیاورد. همچنین باید در نظر داشت دستیابی به توسعه گردشگری، مشروط به همکاری جوامع محلی است، زیرا جوامع نقش کلیدی در توسعه گردشگری دارند و عنصر اساسی توسعه گردشگری به شمار می‌روند. به عقیده برد (۲۰۰۷)؛ جهت دستیابی به توسعه گردشگری پایدار، مشارکت دادن همه ذی‌نفعان ضروری است؛ چرا که بدون حمایت ذی‌نفعان، توسعه گردشگری به شکل پایدار تقریباً غیرممکن است، بنابراین بررسی و شناخت کامل نگرش‌ها و علائق ذی‌نفعان یک الزام ضروری و اجتناب‌ناپذیر برای مدیریت پایدار در گردشگری روستایی است (برد^۴، ۲۰۰۷). به نقل از رضوانی و همکاران، (۱۳۹۵). در دنیای رقابتی رو به فزاینده بازاریابی گردشگری، هر منطقه یا مقصد یک جستجوی همیشگی و ثابت برای یک محصول منحصر به فرد برای تمایز دادن آن مقصد نسبت به دیگر مقصدها است.

1. Ueno
2. Longquanyi
3. Driven force
4. Byrd

تبیین اثرات گردشگری سبز ... / محمدی و همکاران

جشنواره‌ها و رویدادها در بین سریع‌ترین بخش‌های در حال رشد گردشگری در جهان قرار دارند (Bazrafshan, 2015) واقعیت آن است که روند برگزاری رویدادهای گوناگون در مقاصد مختلف، از دهه پایانی قرن بیستم چنان شتاب گرفته است که گویا مسابقه‌ای در تدارک و برگزاری رویدادها در جریان است. از آنجا که توسعه گردشگری در کشور، در چارچوب سیاست‌های کلی نظام قرار دارد، این موضوع به عنصری جذاب برای معرفی طیفی به نسبت روزآمدتر و قابل توسعه‌تر از جاذبه‌ها در صنعت گردشگری کشور بدل می‌شود (Nazari et al, 2015).

از سوی دیگر می‌تواند تجربه گردشگری مزرعه محور را برای بازدیدکنندگانی که به دنبال مهمان‌نوازی سنتی روستایی و دسترسی به طبیعت، گشت و گذار و تجارب فرهنگی هستند؛ فراهم نماید. توجه به ارمغان گردشگری روستایی بخصوص گردشگری مبتنی بر محصولات کشاورزی برای گردشگران استفاده از غذای سالم، ورزش، تفریح، مشاهده ی رقص و موسیقی محلی، رسیدن به آرامش و تمدد اعصاب است، به علاوه از انواع تفریح کم هزینه به شمار می‌آید. ولی با این حال در ایران تاکنون از گردشگری کشاورزی روستایی به عنوان یک وسیله جهت رفع مشکلات روستاییان استفاده نشده و تنها تعداد معدودی از روستاها در طول سال‌های اخیر مقصد گردشگران بوده است. از این رو نوشتار حاضر با هدف تبیین گیلاس و تعیین بخشی آن بر توسعه اجتماعی فضا در روستای شیت انجام شده است. بدین منظور روستای شیت در شهرستان طارم را به عنوان نمونه مطالعاتی انتخاب کرده است، زیرا عرضه گونه‌های مختلف گیلاس منطقه و محصولات کشاورزی، باغی و گیاهان دارویی طبیعی، اجرای موسیقی سنتی، از برنامه‌های جشنواره گیلاس روستای توریستی شیت بوده است و در چارچوب این رویداد شکاف ذهنی نوشتار بر این امر استوار بوده است که محرک جشنواره گیلاس روستای شیت در تعیین بخشی بر تغییرات اجتماعی فضای آن از منظر ساکنین و منطقه آن چگونه بوده است؟

و با این هدف شکاف ذهنی محقق بر این است که تأثیر گردشگری سبز روستای شیت در سطوح مختلف بر تحولات کارکردی و اجتماعی روستای شیت چگونه بوده است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گردشگری و تغییرات اجتماعی فضا

گردشگری اثرات گوناگونی بر مقصد و جامعه میزبان به جای می‌گذارد. این اثرات طیف گسترده‌ای از اثرات فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی را شامل می‌شود. با توجه به تنوع و پیچیدگی فعالیت‌های اجتماعی-گردشگری، اثرات ناشی از این فعالیتها نیز ابعاد گسترده و به هم پیوسته‌ای دارند که باید در مطالعه ی اثرات گردشگری به آنها توجه شود. نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود؛ از جمله مهمترین این عوامل ویژگیهای جامعه میزبان و میهمان و ماهیت فعالیتهای گردشگر در مقصد می‌باشند. طبق نظر برنز و هلدن زمانی که اختلاف زیادی بین فرهنگ جامعه ی میزبان و جامعه ی مبداء وجود داشته باشد، احتمال افزایش اثرات بسیار خواهد بود (ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹). در این بین فضای گردشگری کشاورزی به محدوده مزرعه ای اطلاق می‌شود که خدمات گردشگری کشاورزی ارائه می‌کند، چشم انداز طبیعی آن و چشم انداز وسعتی که حاصل فعالیت‌های انسانی است. این شامل معماری، چشم انداز مزرعه و مناظر تشکیل شده توسط فعالیت‌های تولیدی است. همچنین توسط هوا و کیفیت آن تشکیل می‌شود. فعالیت گردشگری کشاورزی دوست دارد فضای آن بسیار جذاب باشد (Sznajder et al, 2015). معیار ارزیابی فضای گردشگری کشاورزی از شش عامل تعیین کننده ارزش فضای گردشگری کشاورزی تشکیل شده است. تنوع فضای توریستی کشاورزی به کیفیت‌های بیوفیزیکی (از جمله آب و هوا، روابط آبی، مجسمه‌سازی زمین، ساختار زمین‌شناسی، دنیای حیوانات و پوشش گیاهی) و کیفیت‌های انسانی بستگی دارد. فعالیت‌های گردشگری کشاورزی نیز در انواع مختلف مناطق حفاظت‌شده در جهان توسعه می‌یابد، یعنی مکان‌هایی که به دلیل ارزش‌های مختلف زیست‌محیطی، فرهنگی و یا سایر ارزش‌هایشان از حفاظت برخوردار هستند. مدیریت یک فضای توریستی گردشگری پسند برای توسعه فعالیت گردشگری کشاورزی

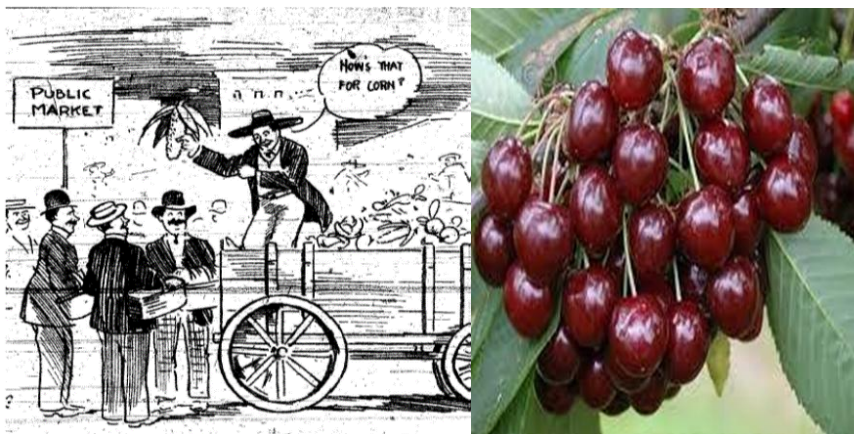
پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۸۱-۹۶، بهار ۱۴۰۵.
بسیار مهم است.

جدول ۱. مفاهیم توسعه گردشگری کشاورزی در کشورهای منتخب.

کشورها	تنوع مفاهیم
کشورهای اروپایی	توسعه هتل‌های خانوادگی کوچک در استان‌های محلی
کشورهای گرمسیری (سريلانكا)	مراکز بزرگ توریستی خصوصی با تمرکز بر استفاده از منابع گردشگری روستایی در صنعت گردشگری فعالیت می‌کنند
کشورهای گرمسیری (مالزی)	ایجاد پارک‌های کشاورزی که عمدتاً سازمان‌های دولتی ترویج کشاورزی ملی و ایجاد درآمد گردشگری هستند

منبع: (Evgrafova et al., 2019)

خدمات مشتری باید بخشی جدایی ناپذیر از برنامه ریزی تجارت کشاورزی باشد و شامل آموزش کارکنان برای تعامل با مشتریان به شیوه ای مناسب است که تجربه ایمن و با کیفیت را برای مشتریان تضمین می‌کند. خدمات با کیفیت به مشتریان اطمینان می‌دهد که مشتریان باز خواهند گشت و به سایر مشتریان بالقوه درباره تجارت کشاورزی، بازاریابی شفاهی عالی اطلاع خواهند داد. مزرعه یا دامداری باید ظرفیت کافی (کارکنان و زیرساخت‌ها) را برای ارائه خدمات اولیه مانند پارکینگ، حمل و نقل، علامت‌گذاری و کمک به مشتریان داشته باشد و به منظور حفظ یک تجارت ایمن و مشتری‌پسند، ارائه خدمات و امکاناتی مانند سرویس‌های بهداشتی، اموال و تاسیسات نیاز به نگهداری و منطبق با قوانین منطقه بندی، بهداشتی و زیست‌محیطی دارند و توسعه مدیریت ریسک نیز مفید است (Burr, 2011).

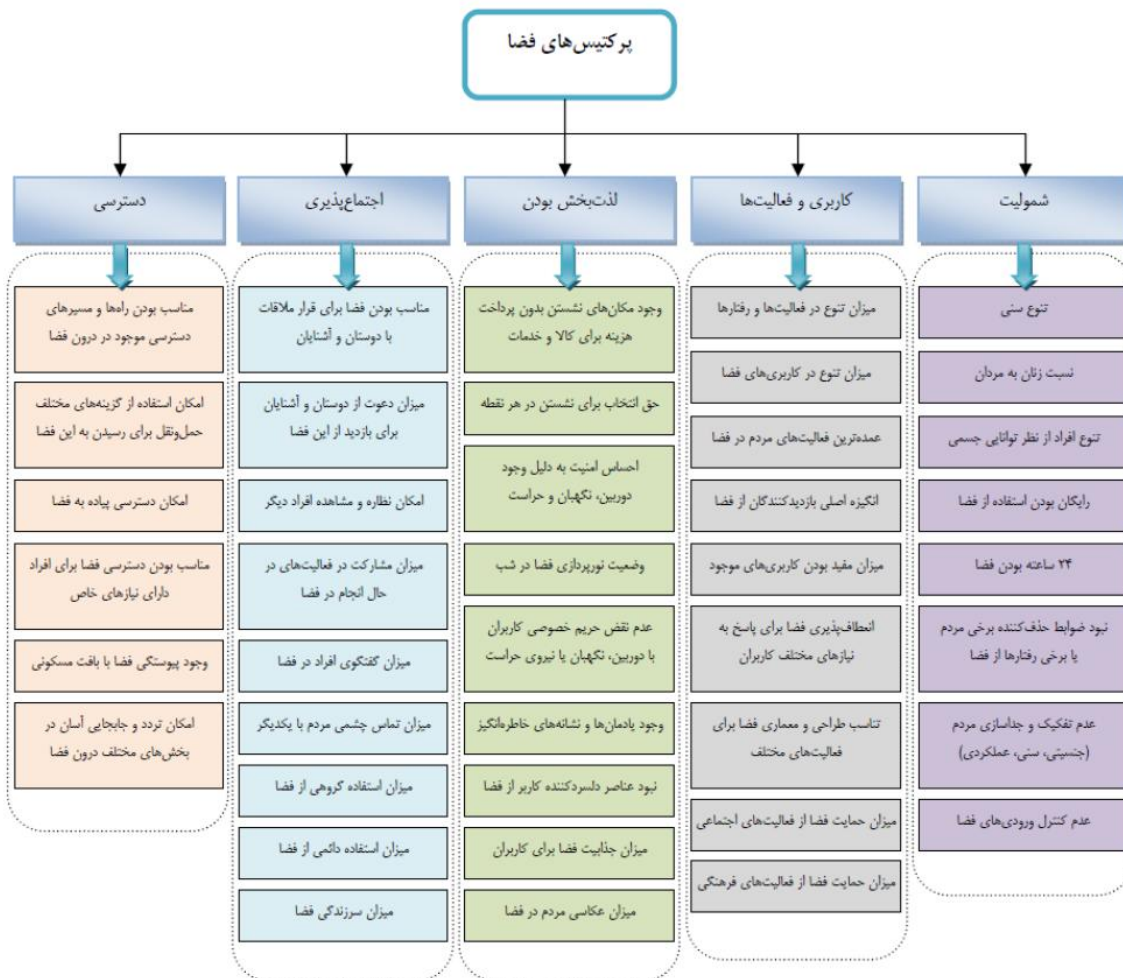
شکل ۱. توریسم میوه و گردشگران (Burr, 2011)

پرسش از فضا و تولید آن در متن زندگی روزمره، اساس صورت بندی نظریه ی اجتماعی هانری لوفور^۱ است (محمدی و محمودی، ۱۳۹۶: ۴۶). امروزه اجماع جامعی وجود دارد که پرداختن به فضا صرفاً توجه به جنبه های فیزیکی شهر نیست و تصمیم گیری در این ارتباط نیازمند توجه به ابعاد اجتماعی این مفهوم است. واقعیت این است که پدیده ها در مکان های مختلف و به شکل های متفاوتی اتفاق می‌افتند و این نشان دهنده نقش و جایگاه فضا در این زمینه است. فضا یکی از ویژگی های سازمان اجتماعی است (گات دینر، ۱۳۹۹). رویکرد نظری مقاله، مبتنی بر آراء هانری لوفور در رابطه، با (تولید فضا) است. در طول تاریخ با گذر زمان شیوه های تولید و به تبع آنها فضاهای اجتماعی تغییر می‌کند. برای مثال شیوه های تولید برده داری، فئودالیسم و سرمایه داری هر یک فضای خاص خود را داشته و دارند. به عقیده لوفور (۱۹۹۱)، فضا یک محصول اجتماعی است که فی نفسه وجود ندارد، بلکه تولید می‌شود. این ادعا که (دانش واقعی درباره فضا باید چپستی تولید آن را مورد بحث قرار دهد). تحلیل وی را با هامیت بنیادینی درباره روابط اجتماعی در جوامع و اعصار تاریخی مرتبط می‌سازد. لوفور با مطرح کردن این گزاره که (فضای اجتماعی یک تولید اجتماعی) است سعی کرد این درک گسترده را از بین ببرد که فضا یک واقعیت مادی مستقل و (خود بنیاد) است. او در برابر این درک عامیانه، از

1. Henri Lefebvre

تبیین اثرات گردشگری سبز ... / محمدی و همکاران

مفهوم (تولید فضا) استفاده کرد (عزتی و همکاران، ۱۳۹۸). لوفور در میان فضاهای عمومی و خصوصی تأکید خود را بر فضای عمومی و مفهوم اثر قرار میدهد. اثر همان تولید خلاقانه و همین‌طور زمین‌های برای زندگی روزمره ساکنان فضا است. او توجه خود را بر حق انسانها به مشارکت در فضاهای شهری و استفاده از آن قرار می‌دهد. حق استفاده از فضا در بعد عمومی احساس تعلق را به ارمغان می‌آورد؛ تعلق یک احساس است که در فعالیتهای روزمره و استفاده از مکان‌ها ساخته می‌شود و رشد می‌کند. این فعالیت روزمره افزون بر اینکه احساس تعلق برای شهروندان به بار می‌آورد، سبب ساخت فضای فضایی نیز می‌شود. چنانکه دوسرتو با استفاده از مفهوم تولید فضای لوفور اشاره می‌کند که «فضا یک مکان است که به عمل کشیده می‌شود» (ریبیعی و شریعت منش، ۱۳۹۹). دلیل اصلی انتخاب نظریه لوفور برای تحلیل تولید اجتماعی فضا در بستر آگروتوریسم در این پژوهش نوشته‌های وی درباره شهری کردن فضا و روش شناسی اوست. لوفور از یک منطق و روش شناسی خاص خود استفاده می‌کند که به دیالکتیک سه گانه معروف است. الف) کردار فضایی: مشخص کننده بعد مادی فعالیت و شبکه‌های تعامل و ارتباط روزمره که در فرایند تولید بروز می‌کنند، نمونه‌ای از این کردارهای فضایی هستند؛ استفاده لوفور از واژه پرکتیس‌های فضایی به تولید شکل‌ها و ساختارهای فضایی و به ویژه این اشاره می‌کند که در کانتکست شهری روابط فضایی، فضا چگونه در فرایندهای خوگیری مردم، مکان‌ها و پرکتیس‌ها نقش دارد. ب) بازنمایی فضایی: تصویری از فضا ارائه و بنابراین فضایی را تعریف می‌کند. بازنمایی‌های فضا، فضای مسلط در جامعه است و هم‌بسته روابط تولید و نظمی است که این روابط را تحمیل می‌کند و بنابراین هم‌بسته دانش، نشانه‌ها و رمزهاست (ج) فضاهای بازنمایی: فضاهای بازنمایی دقیقاً همان فضای زیسته است؛ یعنی فضای زندگی روزمره در تقابل با تسلط فضای تصور شده، نظم یافته و تنظیم شده نیروی هژمونیک. فضاهای بازنمایی همچنین حامل پتانسیل به چالش کشیدن، پرکتیس‌ها و ادراک‌های فضایی مسلط، از طریق استفاده خلاقانه از فضا هستند (همان). نظریه‌های لوفور در بردارنده مفاهیم جدیدی از فضا هستند که با شرایط اجتماعی متناظر باشند. علاوه بر دیالکتیک سه گانه، دلیل دیگری که باعث رجحان نظریه لوفور بر سایر نظریات زندگی روزمره برای تحلیل پدیده پاتوق نشینی است توجه به سه بعد پدیدارشناسانه فضا است. لوفور دسترسی پدیدار شناسانه به سه وجه تولید فضا را با مفاهیم درک شده، تصور شده و زیست شده نشان می‌دهد. این سه تایی نه تنها عامل سازنده تولید خود انسان، که عامل سازنده خود تولیدگری جامعه نیز است. همه این سه مفهوم بر فرایندهای کنشگرانه و در آن واحد فردی و اجتماعی دلالت می‌کند. درک حسی مفهومی مهم در پدیدارشناسی است و به سوژه وابسته است. همچنین مفهوم زیسته نیز مرجعی پدیدارشناختی را آشکار می‌کند، لوفور فکر می‌کند که به طور تاریخی نمی‌توان زیسته را بدون درک شدن فهمید. بنابر نظریه لوفور، زندگی روزمره فضای تفریح و فراغت نیز هست و فضای شهری باعث می‌شود شهروندان از آنچه هستند به سمت آنچه می‌خواهند باشند حرکت کنند. در این مدل نظری، فضا هم‌زمان پرکتیس فضایی (محیط مادی ساخته شده)، بازنمایی فضا (مدلی مفهومی که برای هدایت پرکتیس به کار گرفته می‌شود)، و فضای بازنمایی (رابطه اجتماعی زیست شده کاربران با محیط) است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۷).

شکل ۲. معیارها و متغیرهای سنجش پرکتیس‌های فضای عمومی در مدل نظری لوفور (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۷)

در فرهنگ لغات فارسی، گردشگری یعنی: در اقطار عالم سفر کردن و شناخت، مسافرت برای تفریح و سفری که در آن مسافر به مقصد می‌رود و سپس به محل سکونت خود باز می‌گردد (الوانی و دهدشتی، ۱۳۷۳: ۱۸). هانزیکر و کراپف، دو تن از پیشگامان تحقیق در عرصه گردشگری معتقدند گردشگری به مجموعه روابط و پدیده‌های ناشی از مسافرت و اقامت غیرساکنان اطلاق می‌شود به نحوی که این سکونت منجر به سکونت دائمی افراد نگردد (vanhove, ۲۰۰۵).

ضیا آبادی و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان (سنجش توان بالقوه پایداری گردشگری کشاورزی در شهرستان‌های منتخب استان کرمان) با هدف پتانسیل‌سنجی پایداری گردشگری کشاورزی از طریق شاخص‌های پایداری در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، چنین نتیجه می‌گیرند که با توجه به امکانات موجود و عدم وجود زیرساخت‌های مناسب، بعد زیست‌محیطی گردشگری کشاورزی سطح پایداری قابل‌قبولی نداشته و نسبت به دیگر ابعاد گردشگری کشاورزی وضعیت نامناسب‌تری دارد. بنابراین لازم است برای توسعه گردشگری کشاورزی، بیش از پیش به اصول پایداری و حفاظت محیط زیست توجه شود تا ضمن دستیابی به سودمندی‌های گردشگری کشاورزی از آسیب و زیان‌رسانی‌های زیست‌محیطی آن در راستای توسعه پایدار جلوگیری شود.

اسماعیلی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیق خود با عنوان (سنجش رفتار مشارکتی جامعه محلی در توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی شهر سی سخت)) با هدف سنجش رفتار مشارکتی و نقش آن در توسعه گردشگری کشاورزی، چنین نتیجه می‌گیرند که منطقه مورد مطالعه از ظرفیت زمینه‌ای لازم برای ایجاد و توسعه گردشگری کشاورزی برخوردار می‌باشد؛ از سوی دیگر، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، آگاهی جامعه محلی نسبت به توسعه گردشگری کشاورزی نیز در وضعیت خوبی قرار دارد. همچنین برای ارتقاء

تبیین اثرات گردشگری سبز ... / محمدی و همکاران

آگاهی و تقویت هر چه بیشتر مشارکت جامعه محلی، حفظ ماهیت اصیل و سنتی کشاورزی در منطقه، برگزاری کلاسهای آموزش گردشگری کشاورزی، مشارکت در برنامه ریزی گردشگری کشاورزی و مشارکت در سرمایه گذاری اقتصادی گردشگری را خواستار شده اند.

بذر افشان و سامانی (۱۳۹۸)، در تحقیق خود با عنوان (عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی) (مورد مطالعه: شهرستان جهرم)، با هدف بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی در شهرستان جهرم، با ارائه یک مدل پیشنهادی و اولویت بندی آنها بر اساس شاخص های مستخرج از آن چنین نتیجه می گیرند که به ترتیب عوامل نهادی، زیر ساخت های فکری، عوامل ترویج و توسعه، زیرساخت های فیزیکی کالبدی و عوامل رقابت پذیری بیشترین تاثیر را در گردشگری کشاورزی دارند.

به اعتقاد لیپر حرفه گردشگری دارای پنج عنصر مشتمل بر انسان متحرک، منطقه تولید، منطقه انتقال، منطقه مقصد و صنعت گردشگری است (کازمی و همکاران، ۱۳۸۷).

نادری گرزالدینی (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان (نقش آیین های محلی در جذب توریسم و توسعه گردشگری) با هدف شناسایی منشأ و خاستگاه آیین نوروز خوانی و بررسی قابلیت های فرهنگی تاریخی آن در جذب توریسم و توسعه گردشگری چنین نتیجه می گیرد که مضامین ظریف و زیبای اشعار نوروز خوانی همواره احساسی از شادمانی را برای مردم به ارمغان آورده و نیز ماهیت توصیفی نمایشی آن زمینه های مناسبی را برای جذب گردشگر ایجاد می نماید.

میکائیل رومان^۱ و همکاران (۲۰۲۰)؛ در تحقیقی با عنوان نوآوری در گردشگری با هدف مطالعه اثرات نوآوری در گردشگری و تاثیر آن در توسعه کشاورزی و رقابت در بین مزارع کشاورزی چنین نتیجه می گیرند که توسعه خدمات گردشگری چهره مناطق روستایی را تغییر داده و باعث افزایش درآمد کشاورز و خانواده می شود. همچنین باعث توسعه شاخه های مربوط به گردشگری، به ویژه خدمات، بازرگانی، سرو غذا، صنایع دستی سنتی و غیره شده و گردشگری روستایی خلاقیت ساکنان مناطق روستایی را برانگیخته و موجب توسعه کشاورزی می شود.

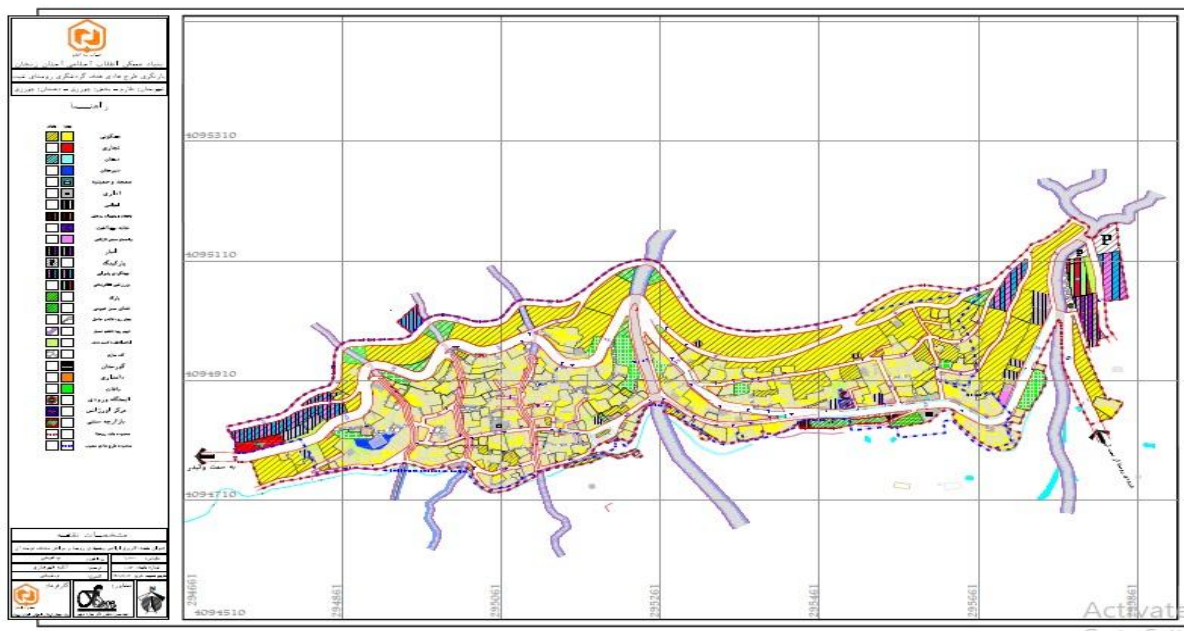
رومانو سیولاک^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیق خود با عنوان (گردشگری کشاورزی یک عامل توسعه پایدار برای بهبود "سلامت" سکونتگاه های روستایی. مطالعه موردی منطقه کوه های آپوسنی)، با هدف بررسی گردشگری کشاورزی و نقش آن در سلامت و توسعه محیط روستایی از طریق پیش بینی شاخص های خاص و پیوند دادن مولفه های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی پایداری به عنوان یک استراتژی نوآورانه و متنوع برای مزارع، چنین نتیجه می گیرند که گردشگری کشاورزی در منطقه مورد مطالعه می تواند سبب ساز پتانسیل گردشگری طبیعی با توجه به شرایط جغرافیایی، پتانسیل انسانی که می تواند با افزایش فعالیت های گردشگری، به افزایش درآمد و جذب جوانان به مناطق روستایی کمک کند، داشتن جذابیت منطقه روستایی از بابت حفظ و حمایت هویت سکونتگاه، فرهنگ و سنت ها و.. می باشد.

ویلجکویک و براسیس^۳ (۲۰۱۷)، در مقاله خود با عنوان (توسعه روستایی و اگروتوریسم)، به تجزیه و تحلیل منابع موجود در مناطق خاصی در غرب صربستان مشغول به گردشگری و گردشگری روستایی می پردازند و به عوامل حیاتی برای توسعه بیشتر اشاره می کند و اقدامات لازم را برجسته می کند. آن ها بیان می دارند برخی از محلات روستایی آغشته به سنت ها، آداب و رسوم و میراث فرهنگی و تاریخی در پیوند با گردشگری روستایی، انواع خاصی از جاذبه های گردشگری (روستاهای قومی، خانه ها، رستوران ها) هستند. این وظیفه جامعه محلی است که برای استفاده از اقدامات حمایتی و یارانه ها، استراتژی های توسعه و طرح های جامع را شناسایی، آغاز کرده و فعالانه درگیر آن شوند.

1. Michał Roman
2. Ramona Ciolac
3. Veljkovic & Brocic

معرفی محدوده مورد مطالعه

شیت روستایی از توابع بخش چورزق شهرستان طارم در استان زنجان ایران است. روستای شیت دارای آب و هوای کوهستانی بوده ارتفاع از سطح دریا ۱۲۰۰ متر است و در آن محصولاتی باغی مانند: گیلاس، انار و انجیر و گردو کشت می‌شود. و تولیدات صنایع دستی از جمله سبدهای چوبی، گلیم بافی، تابلو فرش، تنورهای سنتی نیز در روستای شیت مرسوم است. البته به جز باغداری بصورت پراکنده به دامداری، زنبورداری نیز مشغولند. دارای شرایط مطلوب آب و هوایی و معماری پلکانی و سخت کوشی مردمان این روستا به رونق گردشگری کمک کرده است. این روستا دارای ۵ مجموعه گردشگری فعال و تاسیسات اقامتی و یک هتل روستایی در حال ساخت که ۱۱ اتاق دارد. همچنین سویت‌های روستایی هم در شیت فعالند و میزبان گردشگرانی هستند که ترجیح آن‌ها برای تفریح در بهار و تابستان زندگی روستایی است و پیچیده شدن بوی ماهی کبابی در جوار استخرهای پرورش ماهی، سبزی‌های معطر محلی و باغ‌های گیلاس در فصل تابستان ساعات خوش و دل‌انگیز را برای گردشگران به ارمغان می‌آورد.

شکل ۳. نقشه بازنگاری طرح هادی روستای شیت

این روستا به دلیل بافت قدیمی و داشتن شبکه پر پیچ و خم معابر در حال حاضر به عنوان یکی از چند روستای گردشگری استان زنجان انتخاب شده است و روستای «شیت» از توابع شهرستان طارم که پیشینه تاریخی آن با قدمت ۵۰۰ ساله دارد، به دلیل دارا بودن ویژگی‌های شاخص معماری، گویش متفاوت مردمان آن و بهره‌مندی از موهبت‌های طبیعی مثل قلعه شیت، چشمه سار، رودخانه چهارفصل، غار سید باغی و غیره به عنوان یکی از روستاهای دارای بافت با ارزش در کشور معرفی شده است. پس از گذر از راه‌ها در فاصله ۷۰ کیلومتری از مرکز استان زنجان و در فاصله ۳۸ کیلومتری از مرکز شهرستان (شهر آبر) و در فاصله ۸ کیلومتری از بخش چورزق به روستای زیبای می‌رسیم که از جنوب و شمال به کوه محدود می‌شود. بناهای کاهگلی روستا با آزاره‌های سنگی موجی از صفا و صمیمیت را در ذهن‌ها زنده می‌کند و درختانی که قد علم کردند و از دیوارهای گلی سایه خود را روی کوچه‌های باریک گسترانند، به میهمانان خوش آمد می‌گویند. بافت قدیمی و داشتن شبکه پر پیچ و خم معابر، شیت را در لیست روستاهای گردشگری استان زنجان قرار داده و هسته اولیه روستا در محدوده میانی آن شکل گرفته و وجود آب فراوان سبب شکل‌گیری این روستا شده نخستین دوره جشنواره در روستای شیت در سال ۹۵ با حضور مدیرکل میراث فرهنگی افتتاح شد روستای شیت، سرزمین شیرین ترین گیلاس شمال غرب کشور می‌باشد، هدف این جشنواره توانمندسازی جوامع محلی است. با توجه به با کیفیت بودن محصولات کشاورزی طارم به خصوص گیلاس و زیتون و انار و انجیر این شهرستان برگزاری چنین جشنواره‌هایی ضروری است.

جدول ۲. شناسنامه رویداد جشنواره گیلاس در روستای شیت

هدف از برگزاری رویداد	محتوای رویداد	آدرس محل برگزاری
- معرفی محصول گیلاس در حوزه آگروتوریسم	- امکان برداشت محصول از باغات توسط گردشگران	طارم - روستای شیت
- ایجاد نشاط اجتماعی	- موسیقی محلی	زمان برگزاری رویداد
- معرفی مسیرهای گردشگری در جاذبه‌های روستا و مناطق هدف	- عرضه محصولات کشاورزی - عرضه صنایع دستی محلی	دهه آخر خرداد

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی گردشگری استان زنجان، ۱۴۰۲

جمعیت روستای شیت بر اساس سرشماری سال ۹۵ تعداد ۲۴۰ خانوار با جمعیتی معادل ۱۰۰۰ نفر گزارش شده و از جمله آداب و رسوم با روستاهای اطراف متمایز شده و تکلم اهالی به زبان ترکی با ویژگی منحصر به فردی برای این روستا در یک استان ترک زبان ایجاد کرده است. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد روستا وجود چشمه، رودخانه و منابع زیر زمینی آب شیرین است که سبب خنک بودن هوای روستا در تابستان می‌شود و پاییز و زمستان و بهار معتدل وضعیت آب و هوایی حاکم در این روستا است. وجود چشمه و منابع آب دیگر شرایط را برای برداشت محصولاتی مانند گیلاس، انجیر و گردو در این روستا فراهم کرده و در مجموع محیط این مکان تاریخی و گردشگری را باید از نزدیک دید و از آن لذت برد.

شکل ۴. نمایی از جشنواره گیلاس در روستای گردشگری شیت طارم

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات به طرق کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه از طریق ابزار پرسشنامه ساخت یافته با ساکنین مناطق مورد مطالعه) صورت گرفته است. در تحقیق حاضر گردشگری آگروتوریسم به عنوان متغیر مستقل؛ همچنین کیفیت فضای اجتماعات روستایی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است (جدول سه). در پژوهش‌های راهبردی؛ مردم از منابع عمده داده‌های مورد نیاز به شمار می‌آیند (اندراپوچ و ریپوسا، ۱۳۸۰: ۱۶۹) و داده‌های آن به دو شکل عمده اعداد و کلمات تولید می‌شوند (بلیکی، ۱۳۹۳: ۲۴۲). از این منظر روش پیمایشی در مطالعه حاضر مبتنی بر مصاحبه با ساکنین روستای شیت (عمدتاً سرپرستان خانوار)؛ و حجم نمونه ۸۸ نفر خانوار از مجموع ۲۴۰ خانوار بوده است، چرا که مصاحبه چهره به چهره یکی از انعطاف پذیرترین استراتژی‌های پیمایشی برای یافتن معانی (Clifford & valentine, 2010: 82)، و برای بررسی نگرش‌ها، باورها و تجربه‌های واقعی جامعه مورد مطالعه استفاده می‌شود (منصوریان، ۱۳۹۳: ۹۲). موضوع مصاحبه، جهان زندگی روزمره مصاحبه‌شونده و عوامل متأثر از تجربه زیست شده وی متأثر از گردشگری منطقه شیت بالاخص در حوزه گردشگری جشنواره گیلاس این منطقه بوده است. ابزار تحقیق مبتنی بر پرسشنامه نیمه ساختار یافته خواهد بود، زیرا این ابزار مهم تحقیق و تفحص در جمع‌آوری اطلاعات درباره مشخصات، رفتارها، نگرش‌ها، و تصویرهای ذهنی افراد، برای فهمیدن رفتار پیچیده و تعاملات اجتماعی، لایه‌های پنهان فضایی-اجتماعی که در امار و اطلاعات رسمی و منتشر شده یافت نمی‌شود؛ از این منظر پرسشنامه‌ها در قلب هر تحقیق پیمایشی است (Clifford & valentine, 2010: 78). بررسی در طول پیاده راه‌های منتهی به محل جشنواره روستای شیت انجام شد. در این نوشتار ابزارهای تحقیق بر MicMac در جهت شناسایی عوامل کلیدی تغییرات

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۸۱-۹۶، بهار ۱۴۰۵.
اجتماعی فضا از منظر ذی نفعان محلی و همچنین استفاده از تفسیر عوامل کلیدی شناسایی شده بوده است.

جدول ۳. ابعاد و گویه‌های مرتبط آگروتوریسم و نقش اجتماعی آن در تغییرات فضای شیت

مؤلفه	شاخص	شناسه	مؤلفه	شاخص	شناسه
تغییرات اجتماعی	اهمیت ارزش‌ها و سنت‌های زندگی	۱۱	درک ساکنان بومی نسبت گردشگری	معرفی و حفاظت از شیت برای نسل آینده	۱۱
	اهمیت محل زندگی خود	۱۲		گردشگری شیت و میزان اشتغال ایجاد شده برای مردم محلی	۱۲
	تعلق خاطر به روستای شیت	۱۳		گردشگری شیت و دگردیسی فرهنگی مردم	۱۳
	افزایش سرمایه اجتماعی	۱۴		افزایش اطلاعات و دانش عمومی در ارتباط با گردشگری شیت مهم است	۱۴
	افزایش حس هویت و اقتدار ملی	۱۵		رعایت ضابطه و مقررات در جهت حفاظت از گردشگری شیت مهم است.	۱۵
مشارکت اجتماعی	اهمیت میزان مشارکت در مدیریت مجموعه شیت	۱۶	حمایت ساکنان از توسعه گردشگری باهدف	ننش ساکنان محلی در حمایت از گردشگری شیت مهم است	۱۶
	کمک به توسعه هر چه بیشتر امنیت در جامعه شکل‌های خودجوش امنیتی	۱۷		تعامل فرهنگی میان مردم محلی و گردشگران مهم است	۱۷
	وجود یک خیزش و حس جمعی همراه با هیجان	۱۸		نحوه آموزش و ترویج برنامه‌های حفاظتی گردشگری شیت است.	۱۸
	افزایش روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت داوطلبانه مردم	۱۹		آینده اقتصادی خانواده من به توسعه گردشگری شیت وابسته است	۱۹
	آموزش و مهارت‌زیربنایی برای توسعه گردشگری فرهنگی	۲۰		ثبت گردشگری شیت در یونسکو می‌تواند سبب تحولات معیشتی مردم شود	۲۰

یافته‌ها و بحث

عوامل اولیه تاثیرگذار در تغییرات اجتماعی فضا با تاکید بر گردشگری

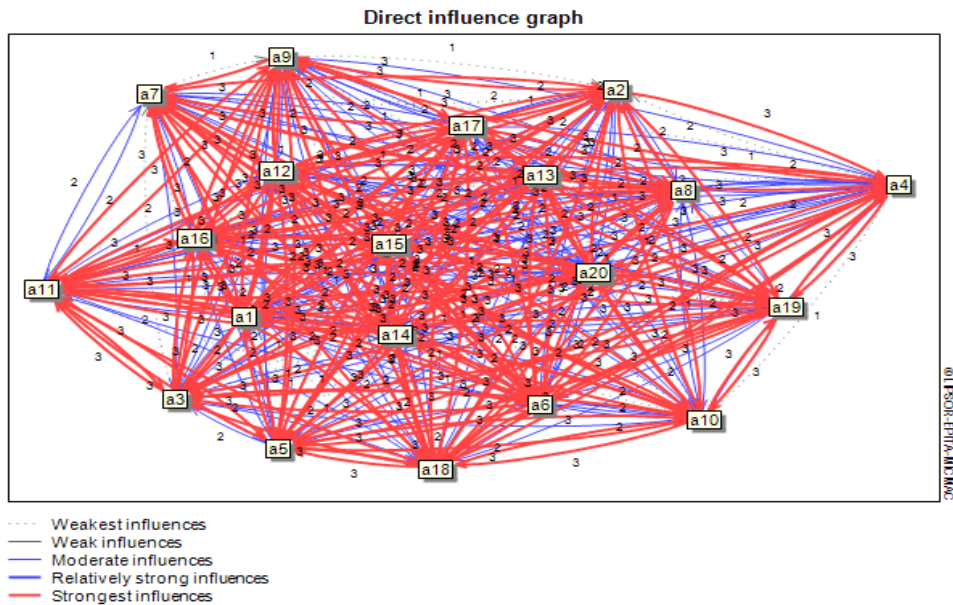
در این تحقیق سعی بر تحلیل اثر گردشگری بر کیفیت تغییرات اجتماعی فضا در مناطق روستایی شده است. برای این منظور نیز در ابتدا اقدام به تحلیل شاخص‌ها، اثر آگروتوریسم بر کیفیت تغییرات اجتماعی فضا در محیط نرم افزار maicmac شده است. در این راستا ۲۰ شاخص در ۴ بعد مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

مشخصات کلی ماتریس متقاطع

ابعاد ماتریس تحقیق حاضر ۲۰*۲۰ بوده و درجه پرشدگی ماتریس نیز ۹۴/۷۵ می‌باشد که نشان می‌دهد عوامل در بیش از ۹۴ درصد بر یکدیگر تأثیرگذار بوده‌اند. از مجموع ۳۷۹ رابطه ممکن در این ماتریس، ۲۱ رابطه عدد صفر، ۳۵ رابطه عدد یک، ۱۳۹ رابطه عدد دو و ۲۰۵ رابطه عدد سه بوده‌اند. مشخصات کلی ماتریس خروجی از میک مک، به شرح جدول زیر بوده‌اند:

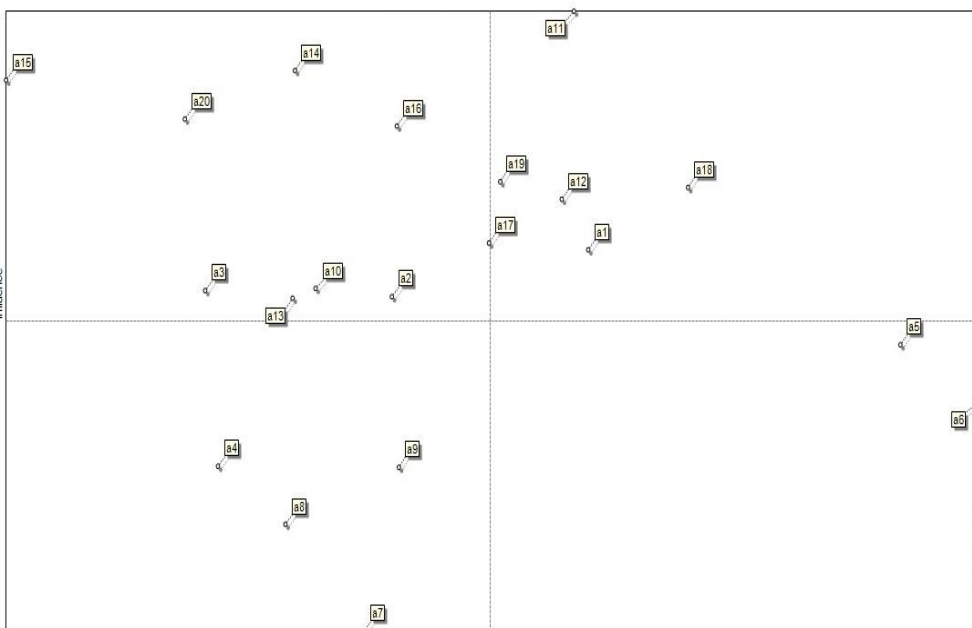
جدول ۴. مشخصات اثرات مستقیم ماتریس

ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفرها	تعداد یک‌ها	تعداد دو‌ها	تعداد سه‌ها	جمع	درصد خانه‌های پر شده
۲۰	۲	۲۱	۳۵	۱۳۹	۲۰۵	۳۷۹	۹۴/۷۵

شکل ۵. اثرات مستقیم شاخص‌ها بر همدیگر

توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی، حاکی از میزان پایداری و ناپایداری سیستم است. در روش‌شناسی میک‌مک در مجموع دو نوع از پراکنش تعریف شده‌اند که به نام‌های سیستم‌های پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت L انگلیسی است. یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند (زالی، ۱۳۸۸: ۱۲۹). در سیستم‌های پایدار جایگاه و نقش هر کدام از عوامل مشخص است، اما در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده بوده و متغیرها نیز حول محور قطری صفحه پراکنده هستند. در این سیستم، متغیرها حالت میانی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند که شناسایی آن‌ها را کمی با مشکل مواجه می‌سازد. با مشاهده صفحه پراکنش شاخص‌های تغییرات اجتماعی فضای شیت می‌توان دریافت که اکثر متغیرها به صورت قطری در صفحه پراکندگی هستند. در نتیجه ۵ دسته متغیر کنترل‌کننده، مستقل و وابسته، تنظیم‌کننده و مستقل قابل استخراج می‌باشند. بنابراین سیستم دارای وضعیت ناپایدار است.

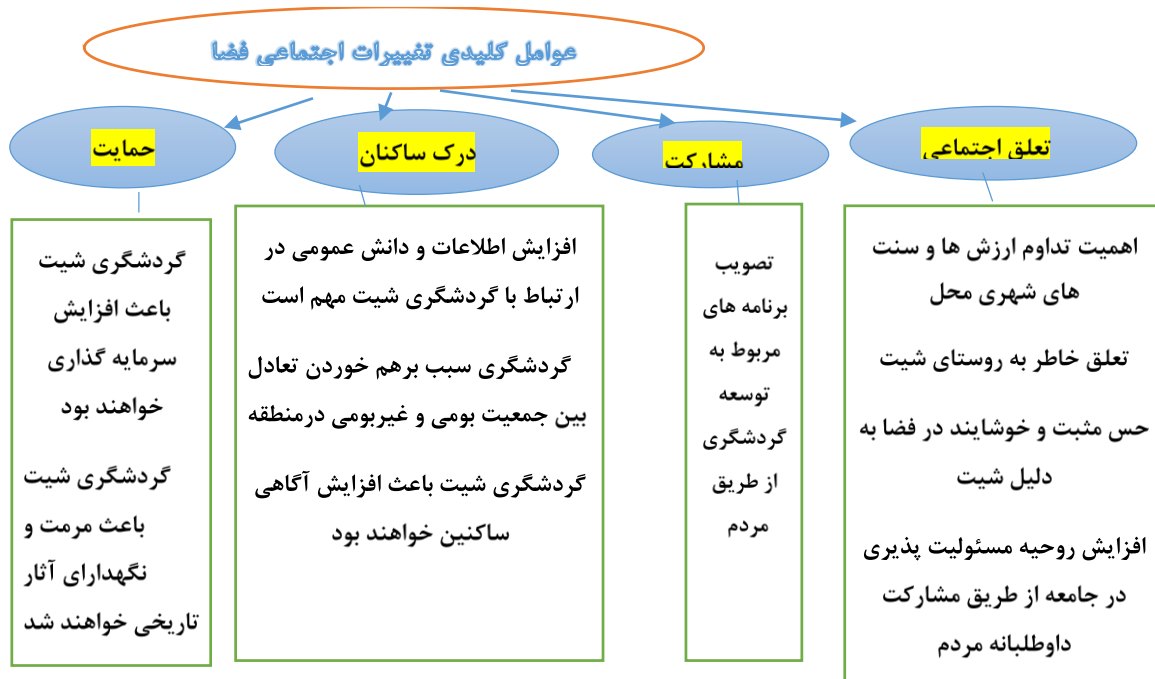
شکل ۶. وضعیت ناپایدار شاخص‌های تحقیق

با توجه به ناپایداری وضعیت شاخص‌ها ۵ نوع متغیر به شرح زیر قابل استخراج هستند:

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های موثر در خوانش تغییرات اجتماعی فضا

متغیر	ویژگی	شاخص
متغیرهای تعیین‌کننده یا تأثیرگذار (کنترل‌کننده)	این متغیرها به‌عنوان متغیرهای ورودی، اصلی‌ترین متغیرهای تأثیرگذارند که میزان تأثیرپذیری آن‌ها به نسبت تأثیرگذاری‌شان بسیار کمتر است. آن‌ها در ناحیه شمال غرب صفحه پراکندگی قرار دارند و پایداری سیستم نیز به‌شدت به آن‌ها وابسته است.	اهمیت تداوم ارزش‌ها و سنت‌های شهری محل، آگاهی بخشی برنامه‌های توسعه گردشگری از طریق مسئولین امر، گردشگری شیت باعث افزایش آگاهی ساکنین خواهند بود، گردشگری شیت باعث مرمت و نگهداری آثار تاریخی خواهند شد. گردشگری سبب برهم خوردن تعادل بین جمعیت بومی و غیربومی
متغیرهای دو وجهی	این متغیرها هم بر سایر متغیرها تأثیر می‌گذارند همچنین از آنها تأثیر می‌گیرد. جایگاه این متغیر در شمال شرق صفحه قرار گرفته‌اند.	تعلق خاطر به روستای شیت، حس مثبت و خوشایند در فضا به دلیل شیت، افزایش روحیه مسئولیت‌پذیری در جامعه از طریق مشارکت، افزایش اطلاعات و دانش عمومی در ارتباط با گردشگری شیت، افزایش سرمایه اجتماعی، نداشتن احساس بیگانگی با فضا، رعایت ضابطه و مقررات در جهت حفاظت از گردشگری شیت، در منطقه شکل می‌گیرد
متغیرهای مستقل	این متغیرها دارای میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی هستند که در قسمت جنوب غربی صفحه پراکندگی متغیرها قرار گرفته‌اند. این متغیرها هیچ‌گونه واکنشی در دیگر متغیرها ایجاد نمی‌کنند و بیشتر به عنوان متغیرهای خنثی شناخته می‌شوند.	اهمیت میزان مشارکت در مدیریت مجموعه شیت، استفاده از ظرفیت‌های نخبگان محلی، معرفی و حفاظت از شیت برای نسل آینده، حضور گردشگری شیت می‌تواند سبب شکل‌گیری صنعت پاک ارزش به محل زندگی خود، اعتماد به غربیه‌ها در فضای شیت، افتخار می‌کنم ساکن شیت هستم، کمک به توسعه هر چه بیشتر امنیت در جامعه از طریق، وجود یک خیزش و حس جمعی همراه با هیجان
متغیرهای تأثیرپذیر یا نتیجه	جایگاه این متغیرها در نمودار، جنوب شرقی پلان تأثیرگذاری - تأثیرپذیری می‌باشد. این متغیرها دارای تأثیرگذاری بسیار پایین و تأثیرپذیری بسیار بالا هستند که در نقش متغیرهای وابسته ظاهر می‌گردند.	متحدالشکل بودن مردم و برقرار کردن پیوند عاطفی، نحوه آموزش و ترویج برنامه‌های حفاظتی گردشگری شیت
متغیرهای تنظیمی	این متغیرها در مرکز صفحه قرار گرفته است و قابل ارتقاء به دیگر متغیرها هستند.	کسب هویت اجتماعی جدید و مشروع، تعامل فرهنگی میان مردم محلی و گردشگران مهم است، رونق گردشگری سبب شهرت بیشتر گردشگری شیت خواهند، تقلیل جرائم و آسیب‌های اجتماعی، گردشگری شیت و میزان

در پژوهش حاضر جهت دستیابی به مهمترین عوامل اثرگذار بر تغییرات فضای اجتماعی بعد از شناسایی ۲۰ شاخص در ۴ بعد از خبرگان به حجم ۱۰ نفر جهت تحلیل در محیط نرم‌افزار میک‌مک استفاده شده است. نتایج حاصل از نرم‌افزار میک‌مک بیانگر چگونگی عملکرد شاخص‌ها، جایگاه و شدت اثر آنها بوده است که در نهایت ۱۰ عامل کلیدی به شرح شکل استخراج شده‌اند.

شکل ۷. عوامل کلیدی تغییرات اجتماعی فضا

نتیجه گیری

حامی ما آگروتوریسم یا گردشگری کشاورزی عبارت است از تعامل سازنده بین گردشگر و مردمان روستایی که در خلال آن زندگی مردم، هنر، میراث فرهنگی و از همه مهم تر کشاورزی آنان به گردشگر شناسانده شده و امکان درآمدزایی مستقیم و توسعه اقتصادی را فراهم آورد. آگروتوریسم به عنوان زیر مجموعه ای از گردشگری روستایی، یکی از زمینه های بسیار مناسب برای توسعه پایدار در روستاها است. جذابیت این نوع گردشگری بیشتر به خاطر ابعاد اجتماعی - فرهنگی می باشد که روستاییان به آن می دهند. در این چارچوب درنوشتر حاضر اقدام به تحلیل اثرات آگروتوریسم بر کیفیت تغییرات اجتماعی فضا در روستای شیت شده است. بدین جهت ۲۰ شاخص که بر مبنای مطالعات پیشین، ادبیات نظری و مطالعات میدانی استخراج شده اند، در محیط نرم افزار Micmac مورد تحلیل قرار گرفته اند. نتایج تحقیق نشان داد الگوی توزیع شاخص های تغییرات اجتماعی فضا در روستای شیت حاصل از اثرات آگروتوریسم به صورت قطری بوده است، بنابراین باید اذعان داشت که این امر در روستای شیت در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. به طوری که بیشترین تمرکز شاخص ها در وضعیت متغییرهای دو وجهی با عملکرد ریسک و هدف بوده اند. لازم به توضیح است که برای برون رفت از حالت ناپایداری، شاخص های دو وجهی باید ارتقاء یابند و به وضعیت متغییرهای کنترل کننده در بیابند. لازم به توضیح است که مفهوم تغییرات اجتماعی فضا به طور کلی مفهومی پیچیده است از آن نظر عوامل متعددی در بهبودی شرایط زندگی فرد و جامعه دخیل هستند و نسبی است از آن رو که ممکن است اصول و مشخصه هایی که در یک جامعه به عنوان شرایط مطلوب برای زندگی تصور می گردد، از منظر دیگر و یا بخش دیگر از دنیا همان ویژگی ها به شدت نامطلوب به نظر آیند. آنچه از نتایج این تحقیق به عنوان اولویت های تغییرات اجتماعی روستای شیت مشخص گردیده است به شرح زیر قابل بیان است:

حس خوشایند: احساس خوشایند که از فضای روستای شیت حاصل می شود به دلیل طبیعت بکر و وحشی آن، فضای سبز و آرام بخش و آثار تاریخی و فرهنگی به همراه مراسمات و سنت های که به صورت اصیل باقی مانده اند حاصل می گردد. بنابراین چنین عوامل نقش کلیدی و اصلی در تولید اجتماعی روستای شیت ایفا کرده اند و باید برنامه های آتی این روستا بیشتر مورد توجه قرار گیرند.

مرمت و تعمیر بناها: تلاش برای تبدیل شدن به مقصد گردشگری و متعاقباً فضای مطلوب برای تمام اقسام (گروه های سنی-جنسی) نیازمند امکانات اقامتی و اسکان است که در وضعیت مطلوب باشند، براین اساس نیاز است در کنار فراهم آوری این امکانات به چهره

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۸۱-۹۶، بهار ۱۴۰۵.

بکر و طبیعی منطقه خدشه‌ای وارد نیاید، بدین منظور نیز بهترین راه حل مرمت و تعمیر بناهای فرسوده موجود در منطقه است. تعلق خاطر- تصویب برنامه‌های گردشگری: تثبیت جمعیت در منطقه و تبدیل شدن به مقصد مطلوب زندگی نیازمند ایجاد تعلق خاطر به مکان در ساکنان و مهاجرین است. بدین منظور نیاز است به تعلق مکانی ساکنان توجه ویژه گردد و برای این منظور نیز بسترهای سرمایه‌گذاری و رونق اقتصادی- فرهنگی- اجتماعی در منطقه فراهم گردد. مسئولیت‌پذیری: هر برنامه‌ای جهت موفق شدن و رسیدن به ماحصل آن نیازمند شناسایی بازیگران- ذینفعان اصلی در منطقه و دخیل‌سازی آنها در جرگه برنامه تا اجرا است تا ضمن بهره‌گیری از آرا و نظرات آنها حس مسئولیت ایجاد گردد و در جهت بهزیستی منطقه تلاش گردد. در نهایت جهت بهبود وضعیت اجتماعی روستای شیت پیشنهادی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- اولویت‌بندی نیاز ساکنان و مهاجرین به منطقه (برای بهبود وضعیت اجتماعی این منطقه لازم است نیازهای ساکنان در سه طیف فوری (نیازمند فراهم‌آوری سریع نیاز) - ایستا (ادامه همین وضعیت برای آینده) - در آینده نزدیک) تامین نیازهای که کمتر مردمان منطقه به آن نیاز دارند) مورد توجه قرار گیرند.
- شناسایی و دخیل‌سازی ذینفعان اصلی در سیاست‌های منطقه و تحلیل و بررسی توان رقابتی- بسیج‌سازی و همگرایی آنها در اجرای برنامه‌های اجتماعی.
- بهره‌گیری از رویکردهای آینده‌نگاری در سیاستگذاری در فرایند تغییرات فضای اجتماعی تا با مشخص‌سازی چشم‌انداز وظایف و عملکرد هر کدام از نهادها مشخص شود و از موازی‌کاری و دوباره‌کاری جلوگیری شود.
- برگزاری سمینارها و نشست‌های شناخت‌اگروتوریسم و توریسم روستایی توسط دهیاری و شورای روستای شیت با حضور بزرگان و روستاهای همجوار.
- ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در توریسم روستایی در شیت.
- آموزش و اطلاع‌رسانی گردشگر و روستا در مورد اگروتوریسم، حفظ طبیعت و بافت روستا برای ارتقای منطقه و جلوگیری از تخریب.

- تدوین قوانین ویژه برای گردشگری روستایی و به طور خاص اگروتوریسم و ضمانت‌های اجرایی آن.
- تدوین طرح‌های شیت و تخصیص صحیح بودجه به منظور گسترش زیرساخت‌ها.
- بهره‌گیری از تبلیغات و بازاریابی مؤثر در جهت توسعه گردشگری

حامی مالی

این مقاله حامی مالی نداشته است.

سه‌م نویسنده‌گان در پژوهش

با توجه اینکه مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه می‌باشد، سهم و نقش نویسنده اول، به عنوان دانشجوی پایان‌نامه، نویسنده دوم به عنوان راهنما و نویسنده سوم به عنوان استاد مشاور بود.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکت آنها در این مقاله تشکر و قدرانی می‌نمایند.

منابع

- رضوانی، علی اصغر: (۱۳۷۴). جغرافیا و صنعت گردشگری. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور. ص ۸.
- متن بذرافشان، مرتضی؛ سامانی، سحر (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی مورد مطالعه: شهرستان چهرم. فصلنامه علمی مطالعات مدیریت گردشگری. سال چهاردهم، شماره ۴۷، پاییز ۱۳۹۸، صفحات ۲۲۰-۱۹۳.
- پوراحمد، احمد؛ زیاری، کرامت الله؛ حاتمی نژاد، حسین (۱۳۹۷). تحلیلی بر ماهیت فضای عمومی در پروژه های بزرگ مقیاس گردشگری شهری بر اساس نظریه تولید اجتماعی فضا (تهران)، نشریه گردشگری شهری. دوره ۵. شماره ۲. صص ۱۳۷-۱۵۹.
- اسماعیلی زاده، حسن؛ تبریزی، نازنین؛ رمضان زاده لسبویی، مهدی. (۱۳۹۸)، سنجش رفتار مشارکتی جامعه محلی در توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی شهر سی سخت). مطالعات ساختار و کارکرد شهری، سال ششم، شماره ۱ بیستم، پاییز ۱۳۹۸، صفحات ۱۴۶ - ۱۲۷.
- الوانی، مهدی و زهره دهدشتی، شاهرخ. (۱۳۷۳). اصول و مبانی جهانگردی، انتشارات بنیاد مستضعفان و جانبازان.
- ایمانی، بهرام؛ ناصری منش، علی؛ مهدی، علی. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیلی بر نقش و جایگاه آئین های بومی و سنتی در توسعه پایدار گردشگری روستایی مورد مطالعه: منطقه سوادکوه در استان مازندران. فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی. سال دهم. شماره دوم. صص ۸۷-۱۰۵.
- باقری، ابراهیم؛ ملکی، مرتضی؛ فیض، داود؛ زارعی، عظیم. (۱۳۹۸). طراحی مدل مدیریت گردشگری قومی در ایران. مجله برنامه ریزی و گردشگری دانشگاه مازندران. دوره ۸. شماره ۲. صص ۲۳۳-۲۵۳.
- ضیاءآبادی، مریم؛ زارع مهرجردی، محمدرضا؛ جلائی، عبدالمجید؛ مهرابی بشرآبادی، حسین. (۱۳۹۸). سنجش توان بالقوه پایداری گردشگری کشاورزی در شهرستان های منتخب استان کرمان، اقتصاد کشاورزی. جلد ۳۱. شماره ۱. صص ۸۵-۵۷.
- عزتی، مهسا؛ قلی پور، سیاوش؛ مرادخانی، همایون (۱۳۹۸). تولید اجتماعی فضای شهری؛ مورد مطالعه، پارک نوبهار کرمانشاه. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران. ۱۳(۱)، صص ۱۶۲-۱۳۱.
- جمعه پور، محمود؛ حیدری، زهرا (۱۳۹۵). پیوند بین گردشگری و فعالیت های کشاورزی در راستای پایداری محیط با تاکید بر نگرش های جوامع محلی، مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان تنکابن. فصلنامه علمی- پژوهشی و بین المللی انجمن جغرافیای ایران. سال چهارم. شماره ۴۹. صص ۲۱-۴۰.
- شعبانی، مهناز. (۱۳۹۵). گردشگری کشاورزی (اگریتوریسم). نشست تخصصی گردشگری کشاورزی (اگریتوریسم) سوم اردیبهشت. مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران.
- محمدی، جمال؛ محمودی، جهانگیر (۱۳۹۶). تجربه جوانی و تولید فضای اجتماعی: مردم نگاری انتقادی پرسه زنی جوانان در فضاهای شهری. دوفصلنامه پژوهش های جامعه شناسی معاصر. سال هفتم، شماره ۲۱. صص ۴۶.
- کاظمی، مهدی و همکاران. (۱۳۸۷). طراحی سیستم تصمیم یار برای بخش اسکان صنعت گردشگری. تهران، فصلنامه علمی مطالعات جهانگردی، شماره نهم، صص ۹۴.
- بلیکی، نورمن. (۱۳۹۴). طراحی پژوهش های اجتماعی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی، صص ۲۴۲.
- ضیایی، محمود؛ ترابیان، پونه (۱۳۸۹). سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران مورد مطالعه سکونتگاههای روستایی حوضه ی تالاب پریشان. فصلنامه جغرافیا شماره ۲۷. صص ۲۵-۵۲.
- علی الحسینی، مهران؛ فتاحی معصوم، آمنه سادات. (۱۳۹۸). راهبردهای تحقق اگریتوریسم با استفاده از مدل سوات در روستای گرمه، مجله مسکن و محیط روستا، شماره ۱۶۶. صص ۶۳-۷۸.
- ربیعی، کامران؛ شریعت منش، طاهره (۱۳۹۹). پاتوق و تولید اجتماعی فضا: مطالعه پدیدارشناسانه زندگی روزمره در پاتوق های زنانه اصفهان؛ زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۸، شماره ۲، صص ۲۶۳-۲۹۲.
- رضایی پندری، ع؛ یکه زارع، م. (۱۳۹۵). طراحی مدل ساختاری-تفسیری عوامل انتقال فناوری موفقیت آمیز در راستای رسیدن به توسعه پایدار. فصلنامه پژوهش های مدیریت در ایران. دوره ۲۰. شماره ۱. صص ۷۹-۶۱.
- رضوانی، محمدرضا؛ نجارزاده، محمد؛ ترابی، ذبیح اله، (۱۳۹۵). چالش ها و مباحث توسعه گردشگری کشاورزی مطالعه موردی: مناطق روستایی شاهرود. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری. سال یازدهم. شماره ۳۶. صفحات ۸۴-۶۱.
- رضوانی، محمدرضا؛ نجارزاده، محمد؛ ترابی، ذبیح اله (۱۳۹۵). چالش ها و مباحث توسعه گردشگری کشاورزی مورد مطالعه: مناطق روستایی شاهرود. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال یازدهم. شماره ۳۶. صص ۶۱-۸۴.

- پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۸۱-۹۶، بهار ۱۴۰۵.
- ربیعی، آزاده (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی آیینها و آداب و رسوم ساخت مسکن روستایی گیلان، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، .
- گات‌دینر؛ مارک (۱۳۹۹). تولید اجتماعی فضای شهری. مترجم آیدین ترکمه. نشر مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- محمدی، جمال؛ محمودی، جهانگیر (۱۳۹۷). تجربه جوانی و تولید فضای اجتماعی: مردم نگاری انتقادی پرسه زنی جوانان در فضاهای شهری. دوفصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر. سال هفتم، شماره ۲۱. صص ۴۵-۶۹.
- اداره کل میراث فرهنگی گردشگری استان زنجان، ۱۴۰۲
- Awasthi و O P; Anil Kumar Singh; M. K. Verma. (2013). Orchard Tourism as an Enterpriserises Horticulture for Environment and Ecotourism (pp.17-24)Edition: 1stChapter: Orchard Tourism as an EnterpriserisesPublisher: Division of Floriculture and Landscaping, IARI, New DelhiEditors: Jankiram
- Burr, Steven(2011).Agricultural Tourism & Rural Development, Utah State University is committed to providing an environment free from harassment and other forms of illegal discrimination based on race, color, religion, sex, national origin, age (40 and older), November, No. IORT/026.
- Vanhove-norbert.(2005).the economics of tourism.Elsevier.
- L V; Ismailova, A Z; Kalinichev, VL(2019), Agrotourism as a factor of sustainable rural development, Earth and Environmental Science 421 (2020) 022058.
- Kaswanto,A(2015), Land Suitability for Agrotourism Through Agriculture, Tourism, Beautification and Amenity (ATBA) Method, Procedia Environmental Sciences,Volume 24, 2015, Pages 35-38.
- Liu,jun;chen,fan; Quansheng Ge. (2016), Climate Change and Fruit-Picking Tourism: Impact and Adaptation, January 2016Advances in Meteorology, (2):1-11.
- Michał Roman,Monika Roman I and Piotr Prus (2020). Innovations in Agritourism: Evidence from a Region in Poland Sustainability.
- Ramona Ciolac 1 , Tabita Adamov 1 ,Tiberiu Iancu 1, Gabriela Popescu 1, Ramona Lile2. Ciprian Rujescu 1 and Diana Marin. (2019) Agritourism-A Sustainable Development Factor for Improving the 'Health' of Rural Settlements. Case Study Apuseni Mountains Area Sustainability Accepted: 27.
- Sznajder, M., Przezbórska, L., Scrimgeour, F.(2009), Agritourism., edited by Michał Sznajder, Lucyna Przezbórska and Frank Scrimgeour, Wallingford, CABI International, 2009, xv + 301 pp., £75.00, [euro]115.00 (hardback), ISBN-13-978-1-84593-482-8
- Veljkovic, Biljana; Brocic, Zoran. (2017). AGRITOURISM AND RURAL DEVELOPMEN, The Second International Scientific Conference. TOURISM IN FUNCTION OF DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF SERBIA - Tourism product as a factor of competitiveness of the Serbian economy and experiences of other countries, Thematic Proceedings II. Vol 2, No 2 .